De nalatenschap van Martinus Dobbelaere te Drongen (17de eeuw)

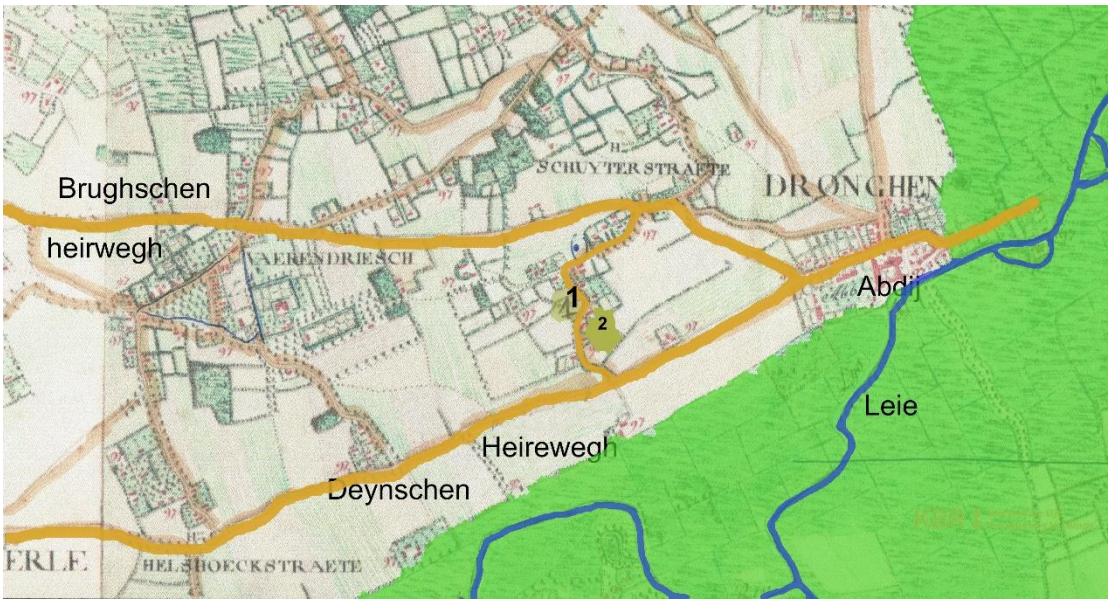
Einde 16de eeuw sticht Martinus Dobbelaere een gezin te Drongen. Hij zal later ook nog een tweede keer huwen en in totaal 13 kinderen krijgen. Zelf koopt hij heel wat gronden, en erft er ook vooral langs de kant van zijn twee echtgenotes. We volgen deze families in het feodale Drongen van toen waar lokale heren en abdijen het nog voor het zeggen hadden.

Een geografische schets van Drongen

Drongen is gelegen in de zandige streek van de oeroude Vlaamse vallei. Deze is ontstaan in het Pleistoceen, een periode die zowat 2,5 miljoen jaar geleden begon. Een oerrivier die liep ten noorden van Leuven en Brussel voerde het water vanuit Midden-België naar de zee. Dit was niet de Schelde, die toen net zoals de Leie een kleine zijstroom vormde. Deze oerrivier schuurde het nog eerder gevormde Tertiaire landschap uit dat vervolgens werd opgevuld met zand. Op dit Pleistoceen bodemgesteente vormde zich dan nadien een Pleistocene deklaag die bestond uit door de wind meegevoerd zand.[1]

Rond 15.000 jaar geleden begint de stroomrichting van de Schelde om te keren. De oorzaak hiervan moet gezocht worden in een afdamming ten noorden van Gent: een directe doorgang naar zee via de oude Vlaamse vallei was niet meer mogelijk door de gevormde stuifzandruggen tussen Oedelem en Maldegem.

De middeleeuwse parochie Drongen was vrij uitgestrekt en was ongeveer te situeren tussen de Leie in het zuiden en de Oude Kale in het noorden. In het westen lag Landegem, in het noorden Vinderhoute en in het noordwesten Merendree. In het oosten lag Mariakerke, en de stadsmuren van Gent lagen eigenlijk ook niet zo ver af.

Situatieschets Drongen op basis van de Ferrariskaart[2]: de Schuuterstraete bevond zich tussen de Brugschen heirwegh en Deynschen Heirewegh in. De eerste hofstede van Martinus Dobbelaere en Joanna Van der Cruusse is aangeduid met (1), nadien werd dit bewoond door zijn zoon Laurentius. De tweede hofstede van Martinus en Egidia Van Hove is aangeduid met (2), nadien werd dit bewoond door hun dochter Magdalena. Rechts zijn de Leiemeersen in het groen aangeduid.

[1] M. Van Stappen, Het Pleistoceen, www.stap-brug.be
[2] Ferrariskaarten werden gemaakt in de periode 1771-78, http://belgica.kbr.be

De heren van Drongen

In 'De Heerlijkheid als heem van onze voorouders' en 'Het land en de heren van Nevele in een notendop' behandelt J. Van Rompaey de diverse facetten van een **heerlijkheid**. Het grondgebied van een heerlijkheid kon sterk verschillen en viel niet altijd samen met het grondgebied van een **parochie of dorp**. Een parochie was een kerkelijke omschrijving en viel in de middeleeuwen op het platteland samen met een dorp. Sommige parochies hadden wel een eigen schepenbank maar vielen rechtstreeks onder het gezag van de graaf, zonder dat er lokaal een heerlijkheid bestond. Grotere heerlijkheden die uit meerdere dorpen bestonden zoals te Nevele, duidde men aan met 'het land van'.

De inwoners van een heerlijkheid konden de grond waarop ze woonden of die ze bewerkten als een soort praktische eigendom verkrijgen door jaarlijks een **heerlijke rente of een erfelijke grondcijns** te betalen aan de heer. Men sprak soms ook van penningrenten. Deze rente of cijns werd betaald in natura of in geld. Men sprak zo ook over 'gronden van erfve' die konden verkocht worden, verpacht worden of geërfd werden. Soms werden deze gronden ook gebruikt als borg om bij geldnood een lening aan te gaan. De feitelijke eigenaar bleef echter wel de heer zelf, die hiervoor een eeuwigdurende rente of cijns ontving. Kwam er een nieuwe 'praktische' eigenaar van de cijnsgrond dan bleef die de cijnsrente betalen. De koper diende éénmalig een extra jaarrente te betalen (toekomstgeld), bij vererving dienden de erfgenamen éénmalig dit bedrag als doodkoop te betalen.

Bekijken we het middeleeuwse Drongen nog even verder in detail. Het grootste deel van het grondgebied lag in de **heerlijkheid Drongen**, die in het bezit was van de familie de Cotrel[3]. Al de inwoners die op zijn gronden leefden of er bezittingen hadden waren onderhevig aan de heerlijke rechten zoals het beste hoofd bij een overlijden. De heer liet zich lokaal vertegenwoordigen door een baljuw en de schepenbank bestaande uit de **amman**, burgemeester (=oudste schepen) en schepenen, bestuurde de heerlijkheid. Zij fungeerden ook als een lokale rechtbank.

Daarnaast waren er op het Drongense grondgebied nog andere heerlijkheden, zodat bepaalde families aan verschillende heren belastingen dienden te betalen afhankelijk van waar hun gronden lagen. Zo had de plaatselijke norbertijnenabdij die aan de Leie was gelegen, heel wat gronden ooit in schenking gekregen. Men spreekt hier van **'het Drongense'**, met de abt als de wereldlijke heer. In het zuiden lag aan de Leie nog **Baarle**[4], dat een aparte parochie vormde en ook een aparte heerlijkheid vormde. Hier was de abt van de Gentse Sint-Pietersabdij de lokale heer. Ten westen van Baarle, lag '**het Vlaanderse'**[5] (=Barelvelde). En tenslotte was er nog '**het Gaverse'**, waarmee de heerlijkheid Mariakerke bedoeld werd.[6] Elke heerlijkheid werd bestuurd door een eigen schepenbank met aan het hoofd een baljuw zoals in Barelvelde, of een meier zoals in Baarle. Al deze ambtenaren

---

[3] In de 17de eeuw hadden de familie de Cottrel de heerlijkheid Drongen in bezit. In de 18de eeuw zou de aanverwante familie de Spinola-Mancini door schenking in het bezit komen van Drongen, en in 1753 werd ze verkocht aan *Adriaan-Engel* Walckiers. In: D. Maes, De vrouwen en heren van Drongen, Jaarboek Drongine, 1998, P.1.

[4] Baarle bleef als zelfstandige gemeente bestaan tot in 1805, het dorpscentrum werd toen bij Drongen gevoegd. De landerijen aan de overzijde van de Leie kwamen bij Sint-Martens-Latem. In: J. Bombay, Baarle en de Leie in de Albums de Croy, Jaarboek Drongine, 1997, P. 181.

[5] Voor Bailliu Burchmeestere ende Schepenen der heerlichede ende vierschare van Baerelvelde gheseyt tVlaenders gheleghen in Dronghene Landeghem ende daer ontrent, in: AMD, Nr. 277, f°615. Haer majesteyts heerelijckhede van Baerelvelde, in M. Dobbelere, Drongen Staten van goed-Bundels, P. 412.M.a.w. Barelvelde was een heerlijkheid gehouden van de Oudburg van Gent met waarschijnlijk de lagere graad van justitie (vandaar het hebben van een vierschaar en het opmaken van staten van goed).

[6] D. Maes, Wie was er eerst: de leenheer of de leenman? In: Jaarboek Drongine, 1995, P. 95.

werden door de vorst aangesteld. Vaak waren er trouwens ook betwistingen tussen de verschillende schepenbanken.

Hoe deze feodale versnippering zich historisch kon ontwikkelen zou ons nu te ver voeren. Misschien is het voor de lezer makkelijker te volgen door het Drongense grondgebied te beschouwen als een lappendeken van percelen grond die bestuurd werden door verschillende lokale heren die er belastingen konden innen en bewoners voor rechtbanken konden dagen.

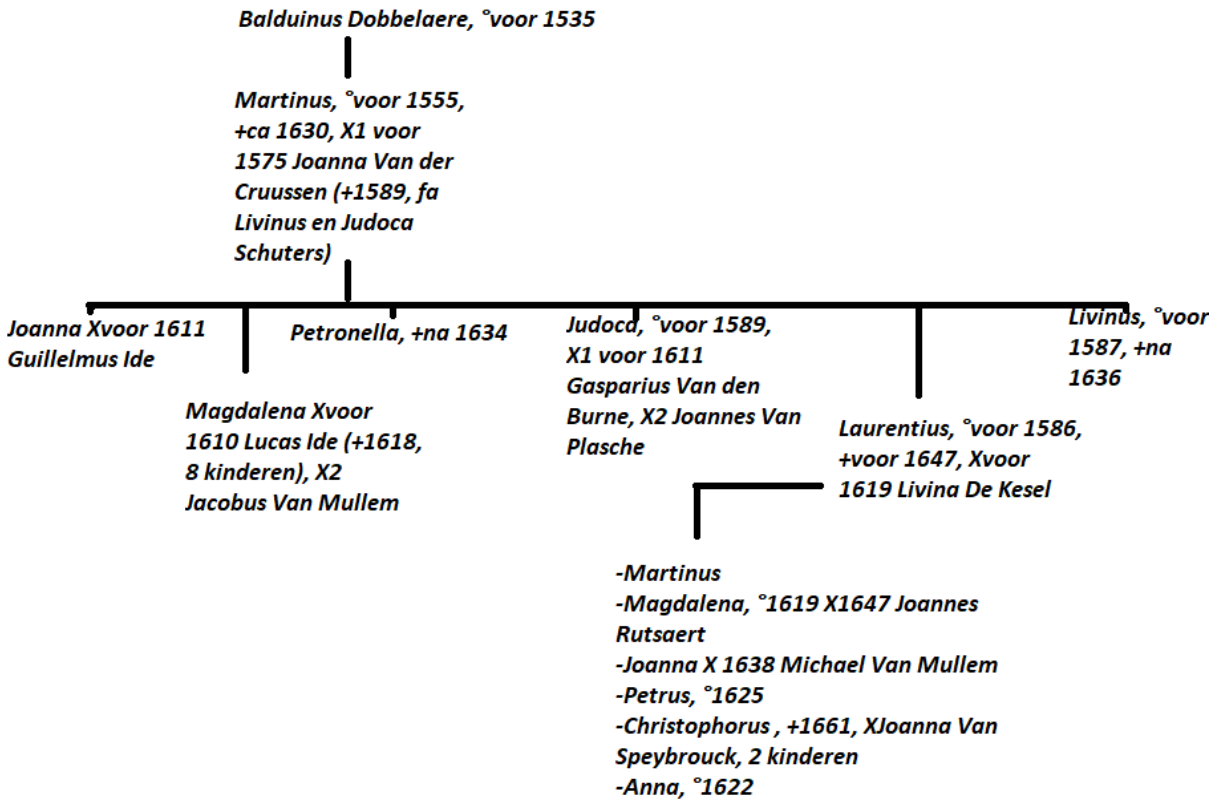
De verschillende heerlijkheden in Drongen vormden wel alle een leen, ressorterend onder de kasselrij van de Oudburg van Gent. Binnen elk van die lenen waren er dus nog tal van kleinere volglenen, waarbij de bezitters van een dergelijk leen zetelden in het lokale leenhof. Zo telde de heerlijkheid Drongen zelf een 28-tal volglenen. Of de middeleeuwse Drongenaars zich volledig bewust waren van deze complexe structuren met heerlijkheden en lenen, is nog maar de vraag.

Naast al deze lokale heren met hun eigen besturen, dienden de inwoners ook nog rekening te houden met het dorpsbestuur[7] en de kerkelijke overheid. De plaatselijke norbertijnenabdij had er sinds de 12de eeuw al gronden geschonken gekregen en had het benoemingsrecht voor heel wat regionale pastoors in handen gekregen. De abdijkerk fungeerde ook als parochiekerk en een van de monniken werd ook benoemd tot pastoor van Drongen. [8]

Martinus Dobbelaere en Joanna Van der Cruussen

In de 17de eeuw leefden en woonden er verschillende families Dobbelaere in de parochie Drongen. We konden er enkele volgen door een onderzoek van de parochieregisters die er vrij vroeg beginnen en dankzij de talrijke opzoekingen door Michel Dobbelaere. Een van deze families betreft het gezin van Martinus *(Marten*) Dobbelaere en zijn vrouw Joanna (*Janneken*) Van der Cruusen.

[7] De relatie tussen het dorpsbestuur en de verschillende heerlijkheden moet nog verder gespecifieerd worden.
[8] De **norbertijnenabdij** zou eerder bescheiden van omvang blijven, ondanks de vele landbouwdomeinen die ze in de omgeving in bezit hadden. In 1578 zouden de monniken verdreven worden door de Calvinisten, de abdij werd grotendeels afgebroken. De parochiekerk bleef behouden als een protestantse preekkerk, en zou in 1656 heropgebouwd worden in een barokke stijl. De abdijgemeenschap trok zich terug in hun refugie (=vluchthuis) te Gent en zou pas in 1698 terugkeren naar Drongen. Rond het midden van de 17de eeuw telde men een 26-tal monniken. Meer dan 70% van de inkomsten kwamen toen uit pachten, een 20% kwam uit het innen van tienden, wat een kerkelijke belasting was die diende voor het levensonderhoud van de pastoor, voor herstellingen aan het kerkgebouw,… In: De Oude Abdij van Drongen, 2006.

Stamboomschema van Martinus Dobbelaere en zijn eerste echtgenote Joanna Van der Cruussen. De opgegeven dateringen zijn voornamelijk afgeleid op basis van verschillende archiefstukken uit het archief Mariakerke-Drongen.

Martinus 'filius Balduinus' (*Bauduyns*) moet gehuwd zijn voor 1575 en uit zijn huwelijk met Joanna Van der Cruussen 'filia Livinus' komen zeker 6 kinderen die later als wezen genoemd worden wanneer hun moeder rond 1589 overlijdt: Joanna (*Janneken*), Magdalena (*Leentken*), Petronella (*Pierijntken*), nog vermeld 1634,[9]), Judoca (*Joozijntken*), Laurentius (*Lauken*) en Livinus (*Liefken*).

Een van de eerste vermeldingen komt uit het renteboek van de erfheerlijkheid Drongen dat vernieuwd werd in **1575**. [10] Joanna Van der Cruussen heeft samen met haar broer Jacobus 2 gemeten meersland 'in de putten' geërfd van hun moeder Judoca Schuters. Haar echtgenoot Martinus heeft dan blijkbaar het deel van Jacobus overgekocht. Er wordt een cijnsrente betaald aan 'Joncheer Charles Cotrel **erfachtigh heere van Dronghene'**[11]: deels in natura (5,5 halsters) en 9 denieren parisis [12]. Dit bedrag wordt jaarlijks geïnd tot in 1609. Meestal worden in deze renteboeken ook de opeenvolgende landeigenaars vermeld, in de marge staat hier dan ook 'nu de hoirs van Janneken' . Nog interessant om te vermelden is dat dit meersland grenst aan een even groot stuk dat toebehoort aan Barbara Smeets, er werd daarvoor ook evenveel cijnsrente betaald.

---

[9] Archieven Mariakerke-Drongen (AMD) Nr.446 (103), 'Le dernier du may 1634 at este vendu par Lauwerijns Dobbeleere et Pierijngin sa soeur à Gillijntin Van Hove.'

[10] AMD Nr. 633, Renteboek van de erfheerlijkheid Drongen vernieuwd in 1575, f° 3r.

[11] Karel I de Cottrel was heer van Drongen tussen 1564 en 1613, hij werd opgevolgd door Jean-François de Cottrel (1613-1629), Karel II de Cottrel (1629-1646) en Jacob de Cottrel (1646-1672).

[12] Een **halste**r was een oude inhoudsmaat: Een halster graan=53,5 à 72 liter (afhankelijk van tarwe/rogge of haver/gerst). Men zet dit om in een geldbedrag : 27 schellingen parisis voor elke halster koren (1 schelling=12 denieren parisis, 1 pond parisis was ongeveer 1/12 van een pond groten, in een pond groten telde men 20 schellingen en 240 groten).

Deze Barbara, *Joncvrauwe* genoemd, had dit dan weer geërfd van haar vader Joannes Smeets. Daar het even grote stuk van Joanna Van der Cruussen eigenlijk langs haar grootmoeder Margaretha Smeets was bekomen, kunnen we deze familie Smeets al situeren begin 16de eeuw.

Ditzelfde stuk meersland, nu met als omschrijving 'in borgojen' komen we terug tegen in het landboek van 1604 [13]. Martinus Dobbelaere betaalt dan iets meer dan 2 schellingen groten jaarlijkse cijnsrente. In een later 'gebruikboek' [14] is dit stuk meersland blijkbaar voor de helft overgegaan naar Laurentius Dobbelaere, de zoon van Martinus.

In **1587** verkopen Martinus en zijn vrouw Joanna 'tquaet stick', een stuk land van 270 roeden groot, aan Michael Van Hoorebeke[15] voor een bedrag van iets meer dan 6 ponden groten. En in **1594** wordt de verlaten hofstede van grootmoeder Margaretha Smeets verdeeld over enerzijds Martinus Dobbelaere en zijn kinderen, zijn vrouw Joanna is inmiddels overleden, en over anderzijds zijn schoonbroer Ludovicus (*Loys*) Van der Cruussen . Het stuk voor Martinus wordt 'den crommen houck' genoemd en is 'een audt bunder' groot[16]. Blijkbaar hadden Joanna en Ludovicus Van der Cruussen ook nog een zus genaamd Barbara, die als begijn in *Ste Lijsbetten* in Gent jaarlijks ter compensatie een bedrag van 4 ponden groten zou ontvangen, dit gedurende 16 jaren. Dit bedrag zou pas in 1617 herschikt worden naar een lager bedrag[17]. Het stuk 'den crommen houck' wordt dan weer terug in 1612 vernoemd wanneer het al in bezit was gekomen van Livinus Dobbelaere, zoon van Martinus: het is gelegen ten zuiden van de '**brugschen herwech'** (zie kaart) en daar Martinus voordien alleen maar vruchtgebruik had op dit stuk land koopt hij het terug van zijn zoon[18]. Livinus verkoopt in 1612 ook nog een stuk land 'het looken' aan zijn vader.

In **1589** woonde Martinus met zijn kinderen, zijn vrouw was pas overleden, in een hofstede van 200 roeden die in het oosten en het zuiden grensde aan de Schuuterstraete[19] (zie kaart). Deze hofstede wordt nog vermeld in het landboek van 1604[20] en lag toen naast de hofstede van zijn schoonbroer Ludovicus Van der Cruussen. Deze hofstede wordt later bewoond door zijn zoon Laurentius. Ludovicus Van der Cruussen en Gerolfus De Pape worden aangesteld als voogden van de weeskinderen van Martinus. Zij zullen er dus over waken dat hun erfrechten bij het meerderjarig worden zullen gevrijwaard worden.

In **1611** zijn zijn dochters Joanna en Judoca Dobbelaere al meerderjarig en ondertussen gehuwd. Zij moeten dus eigenaar geworden zijn van verschillende percelen grond die langs hun moeder werd

---

[13] AMD Nr. 78, Landboek 1604, 17de beloop, perceel191, de cijnsrente bedroeg 14 groten/gemet en de totale oppervlakte wordt nu om een bepaalde reden weergegeven als 552 roeden, i.p.v. de 300 roeden per gemet. Een beloop was een deel van een terrein dat in 1 dag kon 'omlopen' worden, in: D. Maes, Kaart met de bezittingen van de Drongense Norbertijnenabdij uit 1742, Jaarboek Dronghine 2002, P.72.

[14] AMD Nr. 86, Gebruikboek van de secties Vierhecken, Assels,… 17de eeuw, f°47.

[15] M. Dobbelaere, Drongen staten van goed registers (SVR), P.24. De te betalen cijnsrente aan de heer van Drongen bedraagt 6 schellingen 8 groten 'ten lijfcoope'.

[16] SVR, P. 25. Een bunder is gelijk aan 3 gemeten. Er wordt gesproken van een geruïneerde hofstede, dit wil zeggen een verlaten, niet meer bewoonde hofstede. Mogelijk is dit een gevolg van de invallen door de Gentse calvinisten: sinds 1585 was het dorp volledig verlaten en dit zou nog een tijd zo blijven, in: De Oude Abdij van Drongen, 2006, P. 148

[17] SVR, P. 61.

[18] SVR, P. 53. Deze Livinus wordt nog in 1636 genoemd wanneer hij als dooppeter te Zeveren optreedt bij een kind van zijn broer Balduinus. Er zijn verder vooralsnog geen gegevens bekend over hem.

[19] SVR, P.25.

[20] AMD Nr. 78, 30ste beloop, perceel nr. 43, men geeft 156 roeden (i.p.v. 200 roeden).

overgeërfd. Samen met hun respectievelijke echtgenoten Guillelmus Ide en Gasparius Van den Burne, verkopen ook zij diverse percelen terug aan hun vader Martinus [21]:

-de behuisde hofstede in de Schuuterstraat waar hun vader in woonde

-een stuk land van 4 gemeten en 100 roeden, grenzende aan de weduwe en 'hoirs' van Ludovicus Van Overwalle (in het noorden: 'den deynschen wech')

-een half bunder meersland 'in de laecke' (in het oosten: 'dhoirs' Philippus vander Vinct')

-een stuk land van 1 gemet ook in de buurt van de Schuuterstraete, in het noorden grenzende aan Petrus Bultinck en met de vermelding 'nu wesende een hofstede'. Dit perceel was ook geërfd langs een groottante van Judoca en Joanna, namelijk Joanna De Schuutere.[22] Vermoedelijk wordt dit de nieuwe woonst van Martinus Dobbelaere en zijn gezin.

-'het leyken', een stuk land van 1 gemet en grenzende in het oosten aan 'het loofstraetken'

Deze overdracht uit 1611 wordt mee ondertekend door zoon Laurentius Dobbelaere en schoonzoon Lucas Ide[23].

Opvallend is dus dat vooral via de familie van Joanna Van der Cruussen er heel wat gronden in het bezit komen van Martinus Dobbelaere en zijn kinderen: eerst had Martinus vermoedelijk vruchtgebruik toen de kinderen nog minderjarig werden, nadien koopt hij verschillende stukken van hen over.

In **1614** koopt Martinus dan zelf nog een partij land van 200 roeden groot 'up den gapart cautere daer den wech doorloopt' van Joanna De Weert (XArnoldus Wittewronghele). Het stuk land grenst aan een eerder door Martinus gekocht stuk land.[24] De 2 stukken worden samen (835 roeden) in het landboek van 1604 vermeld[25]. Het stuk land komt nadien in handen van zoon Laurentius Dobbelaere.

In **1620** verkoopt Martinus zijn vroegere hofstede (200 roeden, naast zijn schoonbroer[26]) aan Hubertus De Schepper, die toen **amman** was te Drongen. De hofstede 'met de huuringhen, schueren, stallen, fruytboomen ende andere boomen' wordt verkocht samen met een stuk land van 314 roeden groot 'bij de keete'. Deze verkoop had plaats in het huis van Gerardus Hebbelinck 'ghezeyt van hulle', tavernier in 'den inghel'.

De meeste stukken grond die hier opgesomd zijn, zijn belast met een cijnsrente aan de heer van Drongen. In het landboek van 1604 zijn er ook nog diverse vermeldingen van eigendommen die Martinus had (o.a. grenzende aan de 'hoirs' van Mr. Omaer van de visscherije', deze komen in het bezit van zijn zoon Laurentius). De zussen Joanna, Magdalena en Judoca Dobbelaere worden samen

---

[21] SVR, P. 51, de opgegeven oppervlaktes in roeden zijn het dubbele van wat eerder in de staat van goed van 1599 vermeld werd. Het is niet duidelijk wat de oorzaak hiervan is.

[22] AMD Nr. 78, 31ste beloop, perceel nr.16, men geeft als oppervlakte 305 roeden.

[23] AMD Nr.277, Wettelijke passeringen en staten van goed (1610-1614), f°15r 15v.

[24] AMD Nr.277, f°198r en Nr.275, Contracten en wettelijke passeringen en staten van goed (1593-1601), f°113v, in dit laatste is er sprake van 450 roeden 'up den gaerpaert cautere', gekocht van Judocus en Margaretha Wieme, 'gepasseert' voor de **vierschaar van Merendree**, koopsom iets meer dan 15 ponden groten, met 5 schellingen groten 'an svercoopers huusvrauwe voor een hofcleet' en 5 schellingen groten 'int ghelaghe'.

[25] AMD Nr. 78, 20ste beloop, perceel nr. 42, 'een ghebijlt stick cauter' nu samen 835 roeden met vermelding dat 200 roeden hiervan aan 8 groten/gemet met cijns belast zijn, de rest aan 12 groten/gemet.

[26] SVR, P.68. Het is niet altijd duidelijk hoe de eigendomsveranderingen gebeuren: deze hofstede werd in 1612 door Martinus teruggekocht van zijn dochters, hij verkoopt ze nu weer en in het landboek van 1604 stond ze blijkbaar bij zijn zoon Laurentius als gebruiker…

met hun echtgenoten vermeld wanneer ze nog 370 roeden land verkopen dat blijkbaar belast was met een cijnsrente aan de heer van Nevele die toen ook te Drongen land in bezit had.[27]

De familie van Martinus Dobbelaere woonde blijkbaar in de omgeving van de *Schuuterstraete.* De hofstede (1 gemet groot) waar Martinus ook zijn woonst had, is blijkbaar in het bezit gekomen van dochter Magdalena (X Lucas Ide). Wanneer Lucas Ide in 1618 overlijdt wordt vermeld dat zijn 8 wezen de helft hiervan erven, en dat de andere helft naar de *houderigge* gaat . [28] Wanneer iemand van de ouders overleed en er nog minderjarige kinderen waren, werden er voogden aangesteld. De ***houderigge*** was in dit geval de moeder van de kinderen die verder instond voor de opvoeding van de kinderen en het vruchtgebruik (recht van 'bijleving') genoot van de eigendommen die later, bij het meerderjarig worden naar de weeskinderen zouden gaan.

Hiervoor al is verschillende keren de naam van Laurentius (*Lauwereyns)* Dobbelaere genoemd, de zoon van Martinus. Hij was gehuwd met Livina De Kesel. Zijn 2 oudste kinderen Martinus en Martina (XDrongen 19.5.1647 Joannes Rutsaert) verzaken in 1647 aan de erfenis van hun vader, vermoedelijk dus omdat er teveel schulden waren.[29] En ook in 1649 'renunchieren' (=verzaken) al zijn kinderen aan de erfenis van hun ouders. Het betreft hier blijkbaar vooral de eerder vermelde hofstede waarin voordien ook al zijn vader Martinus woonde. Van al de andere percelen grond waar de naam van Laurentius aan kon verbonden worden, is nu geen sprake meer. Naast Martinus en Martina, worden nog vermeld: Christophorus[30] en Petrus Dobbelaere 'aude van bet den 25 jaeren haerlieden zelfs zijnde' (=meerderjarig op dat moment), ook Joanna Dobbelaere, die op dat moment weduwe is van Michael Van Mullem (XDrongen 13.11.1638). Ene Petrus Schelstraete wordt vermeld als voogd van de overige minderjarige weeskinderen van Laurentius, die niet bij naam vermeld worden. Er dient op dat moment nog een lening afgelost te worden.[31] Verder opzoekingswerk naar de zonen van Laurentius kan mogelijk nog een verder nageslacht aantonen.

De eerder penibele toestand waarin Laurentius Dobbelaere en zijn gezin in verzeild is geraakt, staat in contrast met de vele stukken grond die zijn ouders kochten en erfden. Het is niet duidelijk wat de reden hiervan is. Er worden in elk geval geen verkopen van deze gronden teruggevonden, dus vermoedelijk zijn deze door het niet meer verder betalen van de cijnsrente terug naar de heer van Drongen gegaan, de eigenlijke grondeigenaar. Wanneer zijn dochter Joanna zelf haar eigen weeskinderen moet opvoeden na het overlijden van hun vader Michael Van Mullem, zijn de beschikbare middelen ook hier onvoldoende. De voogden Andreas Van Mullem, en Martinus Dobbelaere (=broer van Joanna) verkopen daarom aan de meest biedende een partij land van 100 roeden groot, gelegen in de wijk van 'halewin' (lag ten westen van de *Vaerendriesch*, zie kaart). Deze verkoop gaat door in een vergadering van amman, burgemeester en schepenen en na 'twee clopslaghen' . Deze vergaderingen hadden plaats ten huize van Carolus Vander Haeghen, tavernier. Er werd ook een procedure afgesproken waarbij er 2 mogelijke koopprijsverhogingen konden plaatsvinden. De gebruikelijke heerlijke rechten werden eveneens nog eens opgesomd: 'het voornoemde partijcken landts is belast met cleene heerelicken renten' en de koper zal moeten

---

[27] M. Van Stappen, Dobbelaeres uit Drongen binnen het Land van Nevele, www.stap-brug.be. Dit stuk land is gelegen in 'den ham' en gelijkmatig verdeeld over de 3 zussen, en is dus vermoedelijk een geërfd stuk.
[28] SVR, P.62.
[29] SVR, P. 103.
[30] Deze Christophorus (+Afsnee 1661) wordt als Crijstoffel/Christoffels vernoemd in Staten van goed van de **heerlijkheden afhangende van de Sint-Pieters Abdij** te Gent, nr. 460-461-462. Hij was gehuwd met Joanna Van Speybrouck, met 2 wezen: Petrus en Livina.
[31] SVR, P. 127. Er dient nog een bedrag van 3 ponden groten jaarlijks terugbetaald te worden. Laurentius had hiervoor zijn hofstede als borg gesteld: 'een alf gemet en 30 roeden', in het noorden: 'hoirs' Ludovicus Van de Cruusse.

betalen 'sheeren marcghelt' en instaan voor 'het lichten vande briefven van toecompste'. Onderaan de oorkonde uit 1648 wordt de verkoop bezegeld 'ter maninghe' van baljuw Victorius Boone en de 'wijsdomme' van Petrus Vander Leye en Ludovicus De Wulf, beiden '**laten**' (=inwoner die onderhevig was aan heerlijke rechten) van de heerlijkheid. De griffier van dienst was P. De Gruutere.[32]

Vermelden we tenslotte nog dat Joannes 'filius Bauwens' vermoedelijk een broer is van Martinus 'filius Bauwens'. Beiden worden op dezelfde dag vermeld in 1582 in een proces aangespannen door de ontvanger. [33] Deze Joannes wordt enkele malen als grondgebruiker vermeld in het landboek van 1604. En ook Judocus *filius Bauwens* die te Drongen overlijdt rond 1583 (gehuwd met Cornelia De Schuutere) is een broer van Martinus. Deze laatste wordt als voogd aangesteld bij Ludovicus Dobbelaere, het enige weeskind van Judocus. [34]

Martinus Dobbelaere en Egidia Van Hove

Vermoedelijk kort nadat hij weduwnaar was geworden rond 1589, moet Martinus Dobbelaere hertrouwd zijn met Egidia (*Gillyne, Gelijne*) Van Hove, *filia Willems*. In dit gezin komen nog 7 kinderen[35]: Cornelius, Mauritia (*Maurijnken*), Gerardus, Florentia (*Florence*) , Balduinus, Judoca (*Synke*), Judocus. Ook hier blijven alle kinderen in leven, huwen en erven later van hun ouders.

Het moet voor de schepenbank van Drongen een kluwen geweest zijn om uit de vele eigendommen die Martinus Dobbelaere en zijn familie er had verworven, wijs te geraken en enig overzicht te behouden. Zijn kinderen uit zijn eerste huwelijk hadden allen al stukken grond gekregen. Ook tijdens zijn tweede huwelijk breidt het grondpatrimonium verder uit, wat blijkt uit de bezittingen die zijn kinderen bekomen hebben.

Rond **1627** worden Martinus en zijn tweede echtgenote vermeld samen met hun 3 jongste kinderen *Cornelis, Gheertken, Joosken*, wanneer men het in de vierschaar heeft over een stuk *cauterlandt op Baerlecouter (zie kaart).* Dit stuk land moet onder de heerlijkheid van Baarle zijn gevallen en Martinus moet dan hiervoor cijnsrente betaald hebben aan de abt van de Gentse Sint-Pietersabdij.[36]

In **1630** is Martinus zelf overleden , want Balduinus Dobbelaere en Egidius Van Hove treden als ooms van de weeskinderen Gerardus en Judocus op als hun voogden wanneer ze in hun naam, en samen met de andere broers en zusters, een partij land verkopen, genaamd het 'zandeken' gelegen in Luchteren (=meer noordelijk gelegen in Drongen). Dit stuk grensde in het oosten aan een ander perceel waarvan Martinus pachter was. [37]

In **1640** verkopen Judoca Dobbelaere (XJoannes Dobbelaere, *filius Gerardus*) en haar zuster Mauritia (XPetrus De Weert) een stuk land van 2 gemeten en 24 roeden op de 'gapaert cautere'. [38] Dit stuk

[32] AMD Nr. 2, zitting van 3 november 1648.
[33] AMD Nr. 398, Ferieboek, 15.3.1582.
[34] SVR, P. 237.
[35] De Dobbel-Beker, 2018, Nr. 4. Ondanks het grote nageslacht dat Martinus Dobbelaere nalaat, zullen zijn nakomelingen niet voor nu nog levende nakomelingen zorgen. Judocus Dobbelaere (XCornelia Van Oost) zorgt wel nog voor nakomelingen tot in de 18de eeuw.
[36] C. Goeme, Staten van goed van Drongen, register 280/59.
[37] AMD, Nr 281, de koper is Gerolfus Hoste en het stuk land is een 'audt gemet' groot.
[38] SVR, P. 95. Het stuk grond wordt verkocht aan Gerardus Van Beveren, 'uit naam van Joannes Rousson die hij alhier wettelick denomeerde te weesen zijnen commandt'. De koopprijs bedraagt 92 ponden groten. Op het stuk staat een cijnsrente die in natura betaald wordt 'met 12 meukens' per jaar. De koper betaalt aan de echtgenotes van de verkopers elk 9 gulden, en nog 2 ponden 5 schellingen groten 'ten gelaeghe'. (AMD Nr. 314).

was eerder aangekocht geweest door hun vader Martinus, en nu na zijn overlijden, verdeeld over de kinderen. De broers en zussen van Judoca en Mauritia zullen andere stukken grond erven.

In **1648** zal Cornelius, de zoon van Martinus, overlijden te Drongen.[39] Hij was gehuwd met Georgia Thienpont, *filia Lieven*. Er zijn 2 weeskinderen: Livinus (*Liefken*) en Joanna (*Janneken*). Samen met zijn broer Judocus had hij verschillende eigendommen van zijn vader geërfd:

-een hofstede in Nevele, in het oosten grenzend aan de *Vierboomstraete,* met in het westen nog een partij land *'nu beplant met eecken'.*[40] Vermoedelijk woonde Cornelius hier met zijn gezin.

-een stuk land van een half bunder groot, 'den zwijnackere' genoemd, in het westen grenzend aan *het gulden van meyghem*

-een stuk land in Nevele, *Holbeke*, van 200 roeden

-een stuk land in Drongen, *het Looke*, van 1 gemet, grenzend in het oosten aan het *Loostraetke.* Het is dit stuk dat eerder geërfd was door hun halfbroer Livinus, en nadien teruggekocht door hun vader Martinus.

Al deze eigendommen behoorden dus voor de helft aan Cornelius, en zijn 2 kinderen zouden dit later erven.[41] De andere helft bleef dus eigendom van zijn broer Judocus. Tijdens zijn huwelijk had Cornelius nog een stuk land in Drongen gekocht, 'de Vent', van de weduwe en *hoirs* Laurentius Le Duucq. Samen met zijn schoonbroer Joannes Dobbelaere, had hij ook nog 4 gemeten land gekocht, in het noorden grenzende aan de 'Deynschen herwech' (zie kaart). En een stuk land dat in Zevergem was gelegen en door zijn vrouw geërfd was, hadden ze inmiddels al verkocht.

De **amman** die hier optreedt samen met de schepenbank waar de boedelinventaris wordt bekendgemaakt is Robberecht Boone. De weduwe Georgia Thienpont belooft te zorgen voor haar kinderen zolang ze minderjarig ('onbejaert') zijn en ze te voorzien van *haete* (=eten*) dranck cleederen van wullen ende lijnen zieck ende ghesont mitsgaders leeren lesen ende schrijven mitsgaders hemlieden te ontlasten van alle bruloften ende kinderheffen.* De voogden zullen er op toe zien dat de wezen hun rechtmatig deel van de erfenis zullen krijgen, dus alle eigendommen die hun vader hadden geërfd, en de helft van de eigendommen die tijdens het huwelijk van hun ouders waren gekocht. Georgia Thienpont behoudt dus wel het vruchtgebruik over dit alles, zolang de kinderen nog minderjarig zijn. De 2 wezen ontvangen ook 'promptelick' elk een som geld van iets meer dan 23 ponden groten.[42]

En nog in **1648** verkoopt Mauritia Dobbelaere samen met haar man, het stuk 'cauterlant' in Drongen dat *den crommen houck* genoemd werd, aan 'Sieur Noe De Buysschere'. [43] Het is dit stuk dat ook

---

[39] SVR, P. 104. 'huysijngen, schueren mette cattheylen van fruyt ende andere boomen' … 'ter cavel ghevallen op de overledene samen met zijn broer Judocus'.

[40] Deze hofstede en het stuk grond 'Sweesenackere' werden reeds vermeld in: Dobbelaeres uit Drongen binnen het Land van Nevele, www.stap-brug.be. Ook andere stukken land in Nevele komen in het bezit van Balduinus, Gerardus en Florentia Dobbelaere, broers en zus van Cornelius en Judocus. Balduinus (Baudwijn) zal een gezin stichten in Zeveren (De Dobbel-Beker, 2018, Nr. 3).

[41] SVR, P. 172. In 1661 worden de 2 kinderen van Cornelius vermeld als eigenaar van de helft van het 'looken'. Er is een klacht ingediend door hun ooms Gerardus en Judocus, en door hun tantes Florentia en Judoca. Het is niet duidelijk wat het onderwerp van deze klacht was.

[42] AMD, Nr. 216, staten van goed, er wordt ook gesproken van 'peerden coyen renders veerckens alle het arnas diendende totte lans neerijnghe vruchten als andersins sij inde schuere als te velde labuer dricht ende zaet vette ende navette zowel binnen den hove als up ende inne den lande'.

[43] SVR, P. 108. Het stuk land werd verkocht voor 100 ponden groten. 'metsgaders 20 schellingen groten ter tafele en eene carvaten lijfrock voor svercoopers huysvrauwe' en de koper zal ook het markgeld betalen aan de

eerder door haar halfbroer Livinus was geërfd en nadien terug verkocht aan hun vader. Ook dit stuk land dat ooit in handen is geweest van de familie Dobbelaere, zal dus in andere handen terecht komen.

In de archieven van Mariakerke en Drongen blijven we ondertussen op de hoogte van de moeilijke situatie waarin Laurentius Dobbelaere, zoon uit het eerste huwelijk van Martinus, was terechtgekomen. In 1654 wordt er immers klacht ingediend door Franciscus Van der Straten uit Gent die in het bezit was gekomen van een terug te betalen lening van 4 ponden/jaar. Als borg voor deze lening die Laurentius ooit had aangegaan, had hij een stuk land van 4 gemeten genomen. Hij had dit stuk land op een bepaald moment verkocht aan zijn halfbroer Judocus, die dus vermoedelijk ook de verder af te betalen lening op zich had genomen. [44]

Wanneer in **1656** Joannes Dobbelaere (XJudoca Dobbelaere) overlijdt zijn er weeskinderen en wordt er een staat van goed opgemaakt. Langs vaderlijke kant was er een hofstede te Drongen 'op het **gaversche**' geërfd. Deze hofstede van 2 gemeten grensde in het noorden aan 'doochstraete' en 50 roeden hieruit behoorden blijkbaar aan de heer van Vinderhoute. Verder had Joannes nog een stuk meersland in Vinderhoute, genoemd 'de wilde', geërfd. Tijdens zijn huwelijk was er nog een stuk land ten noorden van hun hofstede gekocht.[45] Enkele jaren later zal ook zijn weduwe Judoca overlijden, er zijn dan nog 2 minderjarige kinderen Georgia (Joorijntke) en Anna (Tanneke). Het stuk land 'in wilde' wordt verdeeld over Martina en haar zus Georgia. De behuisde hofstede wordt blijkbaar verdeeld over de 4 andere kinderen, waaronder Anna.[46] Anna zal ook in de ouderlijke hofstede blijven wonen, want er wordt expliciet vermeld dat ze de helft van een kamer ter beschikking krijgt. In 1665 zal hun broer Gerardus, die aangesteld was als voogd, formeel aan de schepenbank vragen om 'ontsleghen' te worden als voogd, er is op dat moment maar 'eene weese' meer. Zijn schoonbroers Gerardus Hebbrecht, Egidius Speeckaert en Philippus Van Kerrebroeck nemen het voogdijschap van hem over.[47] Deze Gerardus zal kort nadien zelf overlijden en vermoedelijk had zijn gezondheidstoestand mee een rol gespeeld in de vraag om als voogd ontslagen te worden. Zelf was hij gehuwd met Judoca Cochuyt en vader van Joannes, Georgia en Anna. [48]

Een paar jaar eerder had een Judoca die toen al weduwe was, laten registreren dat haar schoonbroer Egidius (*Gillis*) Dobbelaere er nogal een losse levenswandel op nahield. 'wij daghelicx voor onse ooghen sien ende hooren segghen' dat haar schoonbroer 'verquistende in armoede alle sijne goederen … door sijne sotticheyt ofte onnoselheyt'. Judoca Dobbelaere klaagt verder dat haar

---

heer, een gebruik dat bij elke verkoop nog diende nageleefd te worden maar normaal door de verkoper diende betaald te worden. Er blijkt verder nog een 'sack en alf' per jaar gegeven te worden als rente. (AMD Nr.314, 30.3.1648).

[44] SVR, P. 150. Het stuk land lag 'buyten het heckene', in het O: Joannes Vlerick, W: *Deynsche herwech*, Z: Petrus Cochuyt. Vermoedelijk waren er problemen gerezen met het verder aflossen van de lening. Zie ook AMD, Nr. 314, 13.3.1647.

[45] SVR, P. 160. Vermoedelijk was Joannes *filius gerardus*, dus van Vinderhoute afkomstig. Voor de 50 roeden diende er jaarlijks 'een coppel kieckene' aan de heer van Vinderhoute betaald te worden, voor de hofstede 'een cleene penninck rente' aan de zelfde heer. Dit laatste gold ook voor het stuk land 'de wilde'.

[46] SVR, P. 179. 'gronden van erfven toecommende dese twee weesen onbelast van eenighe bijleve alles volghende de cavelbriefve ghemaeckt ten sterhuyse van hunne moeder van date 8ste jan. 1662'. Anna zal ook nog 200 roeden bos krijgen door een testament van *Jonckvrauwe* Anna De Buyst, weduwe van Joannes Van Idegem. (AMD Nr. 217, staten van goed 27.6.1662).

[47] AMD Nr. 2. In deze aanvraag worden ook zijn zusters Martina (XGerardus Hebbrecht), Joanna (XPhilippus Van Kerrebrouck) en Georgia (XEgidius Speeckaert) genoemd. De enige wees die nog overblijft moet dus Anna zijn. Er wordt verder gesproken over de 'incapaciteyt' en 'onbequamheyt' van de *suppliant* (=Gerardus Dobbelaere).

[48] AMD Nr. 217, staten van goed 16.9.1665. Ondermeer Gerardus Hebbrecht wordt genoemd als deelvoogd.

schoonbroer soms bedelt en brandewijn schenkt en 'hitte kocken' verkoopt zonder geld te ontvangen. [49]

En ook de volgende jaren blijft de familie Dobbelaere nogal actief aanwezig in de Drongense archieven. Zo wordt vanuit Gent in 1663 een klacht ingediend wegens het niet tijdig aflossen van een lening door Judocus Dobbelaere, die vermoedelijk rond die periode is overleden.[50] We komen uit de in 1664 opgemaakte staat van goed nog te weten dat dit gezin een huis had gebouwd op de helft van het stuk grond grenzend in het oosten aan het 'lostraetken'.[51] Dit stuk grond was eerder geërfd vanwege Martinus Dobbelaere. In 1664 schenkt oom Gerardus uit genegenheid een som geld aan het dochtertje *Gheeraerdijnken* van Judocus. Ze zal een bedrag van meer dan 17 ponden ontvangen na zijn dood. Haar moeder Cornelia (*Neelken*) Van Oost heeft als voogd 'de ghifte gheaccepteert'.[52] Kort na het overlijden van haar man, zal Cornelia Van Oost hertrouwen met Ludovicus Wieme. Deze zal als stiefvader en voogd van de wezen verklaren dat er nog een hypothecaire lening dient afgelost te worden op een stuk grond van 2 gemeten groot 'rechtover de keete' en in het zuiden grenzend aan de grond van de erfgenamen van Cornelius Dobbelaere. Hij meldt aan de schepenbank dat dit stuk grond zal verkocht worden om de lening verder te kunnen aflossen.[53]

En er zijn nog familiale contacten waarbij er geldzaken gemoeid zijn. Zo leent Petrus De Weert (XMauritia Dobbelaere) in 1664 een som geld van 16 ponden groten die hij over een periode van 16 jaren belooft terug te betalen aan zijn nichtje Georgia (Joorijntken), dochter van zijn overleden zus Judoca. Vermits ze nog minderjarig is op dat moment, wordt de lening aangegaan door haar voogden. Petrus De Weert stelt zijn 'behuyst hofstedeken' gelegen in de wijk van Halewijn als borg.[54]

Drongen als thuishaven van de Dobbelaeres

Op een periode van ongeveer 100 jaar zorgt Martinus Dobbelaere via zijn 2 huwelijken voor 13 kinderen waarvan verschillende zelf een behuisde hofstede binnen de parochie hebben. Voornamelijk op basis van de archieven van Mariakerke en Drongen hebben we kunnen nagaan hoe actief deze families waren in het kopen van gronden. Er was blijkbaar genoeg om alle kinderen van een mooie erfgrond te voorzien. Hoe Martinus zoveel bij elkaar heeft kunnen krijgen is hierbij niet altijd even duidelijk. Feit is wel dat het patrimonium zeker gespijsd werd door geërfde gronden langs de kant van zijn 2 echtgenotes. Van het oorspronkelijke grondbezit is na 100 jaar niet veel meer overgebleven: vele stukken grond werden doorverkocht, en vermoedelijk zijn er ook wel wat verloren gegaan die in het bezit waren van zijn zoon Laurentius. En eigenlijk is dit ganse verhaal ook

[49] AMD, Nr. 314, 19.3.1648. Een verdere stamboomuitbreiding kan wellicht gelegd worden met Joannes, Gerolfus (dooppeter bij een van de kinderen van Joannes) en Egidius, als zonen van Gerardus Dobbelaere (Vinderhoute). Daar Judoca Dobbelaere pas in 1656 weduwe wordt, is de weduwe die in 1648 genoemd wordt iemand anders. Zie Uit de archieven van Drongen, Vinderhoute en Mariakerke.

[50] SVR, P. 180, de klacht wordt ingediend door Carolus Schillewaert *d'aude*, procureur voor schepenen van *ghedeele* te Gent. De af te lossen lening bedraagt 2 ponden 1 schelling 8 groten/jaar, en Judocus Dobbelelaere had hiervoor een stuk grond als borg gegeven.

[51] AMD Nr. 217, staten van goed 16.7.1664. 'ter manijnghe' van amman Carolus de Gruutere, burgemeester Petrus de Wulf, en de schepenen Joannes Van der Vennet en Egidius de Pau.

[52] SVR, P. 183.

[53] AMD, Nr. 2. De lening dient afbetaald te worden aan een zekere Papejans (4 ponden groten/jaar) en een deel (10 schellingen groten/jaar) aan Franciscus De Voghelaere.

[54] SVR, P. 181. De hofstede was 100 roeden groot, en begrensd in het O: Bavo Mincke, Z: Franciscus Cochuyt met zijn leen, W: 'de straete', N: Judocus De Weert. Op het stuk grond dienden jaarlijks 6 groten betaald te worden aan de kerk van Drongen (tienden?).

weer niet volledig, want de familie van Martinus moet bijna zeker ook eigendommen gehad hebben die ze 'gebruikten' van de plaatselijke norbertijnenabdij[55] of van de abt van de Gentse Sint-Pietersabdij, die als heer van Baarle fungeerde.

Het loont de moeite om al dit opzoekingswerk in de archieven door te nemen, zeker omdat veel aansluit bij wat al bekend was uit de parochieregisters. Heel wat aanvullingen en aanzetten tot verder stamboomonderzoek zijn nu voorhanden. Waar dooppeters en doopmeters in doopregisters vermeld, vaak generaties in stambomen aan elkaar doen groeien, zijn het nu percelen grond die met hun oppervlakte, hun ligging, hun naam, … telkens opnieuw terugkomen bij de volgende generaties en zo genealogische verbanden laten leggen.

Interessant is ook om te weten te komen waar verschillende nazaten van Martinus geleefd en gewoond hebben. En dit Drongense verhaal is zeker nog niet ten einde: er zijn immers nog tal van andere naamgenoten die er rond deze periode vertoefden, we proberen hier later nog op terug te komen.

Marc Van Stappen, met medewerking van Michel Dobbelaere (*), 2017, www.stap-brug.be

(*) Michel Dobbelaere heeft jarenlang in tal van archieven gespeurd naar families Dobbelaere. Zo zijn ook de archieven van Mariakerke en Drongen door hem onder handen genomen waardoor een indrukwekkende bron gegevens over de inwoners van toen ter beschikking kwam. Deze bijdrage is een eerste bewerking van deze gegevens.

[55] In 1743 wordt een kaart gemaakt door J. De Deken waarop alle percelen grond –in totaal 319- staan vermeld die in het bezit waren van de Drongense abdij. Het bijhorende landboek waarin de 'gebruikers' werden genoteerd samen met de te betalen cijnsrente, is nog niet teruggevonden. In D. Maes, Jaarboek Dronghine, 2002, P.71.